

פרשת תרומה א'

הרמח"ל כותב בדעת תבונות שיש שני דרכי הנהגה של ה' ית' בעולם הזה. הנהגה רגילה, שהיא נקראת הנהגת המשפט, והיא, פחות או יותר, שכל אחד מקבל מה שמגיע לו, שכר לטובים ועונש לרשעים (ולא עד כדי כך שיהא בזה כדי לבטל הבחירה). ויש הנהגה עליונה יותר והיא הנהגת היחוד, וענינה הוא להעביר את הדברים להנהגה יותר עליונה, של 'אין עוד מלבדו'. הנהגת המשפט מחייבת המשך של דברים איך שהם, ואין בה ביטול של דברים, והעמדת דברים על מערכת אחרת, כאילו שהדברים עמדו על סדר אחר מעיקרא. הטעם לכל ההפסדים של ההנהגה בעיקבתא דמשיחא, שהם מאוד לא כראוי, הוא, בגלל שההנהגה עומדת להשתנות, מהנהגת המשפט להנהגת היחוד, זה מחייב שהנהגת המשפט תהיה נפסדת לקראת הנהגת היחוד. לא יתכן שהנהגת המשפט תמשיך ותתנהג באופן שנראה שכך צריכים הדברים להראות, בשעה שעומק הדברים באמת הוא, שהם צריכים שלא להראות כך. גם ההנהגה של להטיב לטובים ולהרע לרעים איננה ראויה כלפי הנהגת היחוד, וזה איננה כוונתו ית' בהנהגת העולם. מתכוונים לגלות עומק גדול יותר, ואותו עומק מחייב הפסד ההנהגה לכן ההנהגה זו נפסדת וזה מה שרואים בתקופתנו וזה הוכחה שהעולם צועד לקראת הנהגת היחוד.

כתוב בנבואה אחרונה (מלאכי ג יג-כ): תִּזְקֹן עָלַי הַדְּבָרִים אֲמַר ה' וְאִמְרַתֶּם מַה נִּדְבַרְנוּ עֲלֶיךָ: אֲמַרְתֶּם שׁוֹא עֲבַד אֱלֹהִים וּמַה בָּצַע בִּי שְׁמַרְנוּ מִשְׁמֵרְתוֹ וְכִי הִלְכְנוּ קִדְרָנִית מִפְּנֵי ה' צְבָאוֹת: וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מְאֹשְׁרִים וְיָדִים גַּם נִבְנוּ עֲשֵׂי רִשְׁעָה גַם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים וַיִּמְלְטוּ: אִזְ נִדְבַרְנוּ יִרְאִי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו לִירְאֵי ה' וְלַחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ: וְהָיוּ לִי אֲמַר ה' צְבָאוֹת לַיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סִגְלָה וְחִמְלָתִי עֲלֵיהֶם כִּי אֲשֶׁר יִחְמַל אִישׁ עַל בְּנוֹ הָעֶבֶד אֹתוֹ: וְשִׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צִדִּיק לְרִשָׁע בֵּין עַבְדֵי אֱלֹהִים לְאֲשֶׁר לֹא עֲבָדוּ: כִּי הִנֵּה הַיּוֹם כִּי אֲפַעַר כַּתְּנוֹת וְהָיוּ כָּל יָדַימ וְכָל עֹשֶׂה רִשְׁעָה קֵשׁ וְלֹחֵט אֹתָם הַיּוֹם הַבֹּא אֲמַר ה' צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא יַעֲזֹב לָהֶם שֹׁרֵשׁ וְעֵנָף: וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שְׁמֵשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֶיהָ וַיִּצְאָתֶם וּפְשָׁתֶם כְּעִגְלֵי מִרְבָּק:

ועי' ספר הליקוטאים (עקב ח'): וכן במה שכתב רבינו יונה החסיד על קשר הכתובים שאמר שלמה הע"ה (משלי ג' ט') כבר את ה' מהונך וגו', וימלאו אסמך שבע וגו', מוסר ה' בני אל תמאס וגו', שכתב, שאם לא ימלאו אסמך, לא תאמר שוא עבוד אלהים, כי את אשר יאהב ה' יוכיח, וכן אמר כאן, אף שאמרתי לכם תשמרון המצות למען תחיון, אם לא יהיה כן לא תהיו בועטים, כי אפשר יהיה כי מנסה ה' אתכם, לדעת התשמור מצותיו אף גם בבוא עליכם צרה וצוקה, כמו שניסה אתכם אשר הוליכך במדבר ארבעים שנה, לראות אם תבעטו לומר אנו שומרים מצותיו ותורותיו, ועינה בדרך כחנו ארבעים שנה, ולא הכניסנו לארץ. ולכן אמר לשון רבים תחלה, ואח"כ לשון יחיד. כי לרוב העולם, מי ששומר המצות יהיה לו טובה ויחיה. ולכן אמר לשון רבים תשמרון למען תחיו, כי בכלל הוא כן, ואם פרטי א' או שנים יצאו מן הכלל הזה, והי צדיק ורע לו, אין זה כי אם נסיון ולזה אמר וזכרת את כל הדרך וגו' ויענך וירעיבך, לומר, תזכור עוד מה שענינה אותך והרעיב אותך, ומוזה תבין, שאם אתה צדיק ורע לך, אפשר שהוא מוסר מאתו יתברך למרק שום עון, כי את אשר יאהב ה' יוכיח, וזהו ויענך וירעיבך.

ועי' פת"ש נתיב ז"א פרק כה: נו"ה הם מאורות האחרונים של פרצוף ז"א שמשפיעים לעולם התחתון שעי"ז נמצא כח לסט"א לקטרג (כמ"ש למעלה פתח כז) מ"מ נצח שהיא לימינא יש בזה צד קדושה יותר שמתגלה הארתו ביותר, לכן אין בזה כ"כ כח לאחוז שם הרע, והיינו שב' מדות נו"ה הם הנהגת עוה"ז בב' הדרכים לצדיקים ולרשעים, אבל הם מתהפכות כי לצדיקים וסביביו נשערה מאד (תהלים נ ג) ולרשעים (דברים ז י) משלם לשונאיו אל פניו להאבירם וכו', ומצד זה הדין המגיע לצדיקים אין לסט"א אחיזה כ"כ, שהרי עכ"פ הצדיקים דבוקים בקדושה בכל יכולתם, ואין היצירה מסיתו ח"ו להטותו מדרך ה', אבל מצד שלוות רשעים, בזה יש לו אחיזה שעי"ז הרשעים גוברים יותר בעולם ומתחזקים ברשעתם, וכן או"ה בשלוותם שולטים ביותר על ישראל, ומ"מ מבחי' אחת יש אחיזה בנצח, והיינו שהרשעים ג"כ מכחישים השגחתו ית' ומתחזקים ברשעתם מצד שרואים סידור הרע המגיע לצדיקים, ואומרים (מלאכי ג יד) שוא עבוד אלקים וגו', ונמצא שנצח מצד הקבלתו אל ההוד, בזה יש לו אחיזה לסט"א שם כ"ז העיבור שהוא בעת ההסתר פנים הנמצא בזמן הגלות שהקדושה אינה מתגלה, והוא מ"ש בהדי הוצא לקי כרבא, שנו"ה משמשים כאחת, והבן מאד מאד, ותיקון רגלין זה הוא ע"י היניקה מחלב דאימא שמתגלים מאורות של אימא בז"א לגלות גדולתו ית' בעולם כמ"ש למעלה (פתח כז) וכל מה שמתגלה יותר, אז מתקדש שמו ית' יותר בעולם, והרע מסתלק ואין לו מקום לפתות, והקטרוג מסתלק, והוא סוד ההדרגה של כ"ד חדשים, שכל א' מקבל הארה זאת בהשתלשלות ממדרגה למדרגה, והם בג' הדרכים של ב' הנהגות של נו"ה לצדיקים ולרשעים, וכן היסוד שהוא הנהגת העולם בכלל.

ועי' פת"ש א"א לז: ובזה תבין עומק הסוד הגדול הזה למה בע"ק לא נזכר התיקון של אודנין¹, משא"כ בז"א נזכר שם אודנין בפירוש, והיינו שב' מדרגות של שמיעה מצינו כביכול אצלו ית', הא' הוא מסוד העבודה, והיינו בטו"ר כמ"ש (במדבר יא א) וישמע ה' ויחר אפו, וכן כתיב (מלאכי ג טז) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע גו', והוא כי ז"א בו ההנהגה לפי הבחירה, ולכן שם ב' אודנין עקימין למשמע טב וביש (אד"ר קלח ע"א) שהדבור של התחתונים עושה רושם, כמ"ש (קהלת י כ) כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר, והיינו סוד העליה ממטה למעלה מן הפה שהוא סוד הנפש במלכות [שונה הא"א ששם ההשפעה לפי רצונו ית' – הנהגת היחוד].

עי' זהר ח"א ר ע"א: אמר רבי יוסי כל הני מלין דקאמרן הכא [הדברי תורה שדברו שם] קב"ה אתרעי בהו דהא שכינתא לא אעדי מהכא כדכתיב (מלאכי ג טז) אז נדברו יראי יהו"ה איש אל רעהו ויקשב יהו"ה וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי יהו"ה ולחשבי שמו. תרגום: אמר רבי יוסי, כל הדברים הללו שאמרנו כאן, הקדוש ברוך הוא רוצה בהם, שהרי השכינה לא זזה מכאן, ככתוב "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו".

ועי' זהר ח"ב ריו ע"א: פתח² ואמר (מלאכי ג טז) אז נדברו יראי יהו"ה איש אל רעהו ויקשב יהו"ה וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי יהו"ה ולחשבי שמו האי קרא אית לאסתכלא ביה אז נדברו אז דברו מבעי ליה מאי נדברו אלא נדברו לעילא מכל אינון רתיכין קדישין וכל אינון היילין קדישין

¹ עי' אד"ר קל"ח ע"ב, ועי' בהגר"א על ספד"צ ח' ע"ב וז"ל, ולא הזכיר האזנים בכלל התיקונים לפי שאזנים תיקונם למשמע טב וביש ולהבחין בין מתיקו למרירו, עכ"ל.

² עי' הדרת מלך ריש זהר בראשית שהלשון של "פתח" היינו שפתח הצינור של מעלה לגלות דברי תורה אלה.

בגין דאינון מלין קדישין סלקין לעילא וכמה אינון דמקדמי ונטלין לון קמי מלכא קדישא ומתעטרין בכמה עטרין באינון נהורין עלאין וכלהו נדברו מקמי מלכא עלאה מאן חמי חדון מאן חמי תושבחן דסלקין בכל אינון רקיעין כד סלקין מלין אלין (קמי מלכא קדישא) ומלכא קדישא מסתכל בהו ואתעטר בהו ואינון סלקין (נ"א על רישיה והו עטרה ונחתין ויתבין וכו') ויתבין על חיקיה ומשתעשע בהו ומתמן סלקין על רישיה והו עטרה ועל דא אמרה אורייתא (משלי ח ל) ואהיה שעשועים יום יום והייתי לא כתיב (&) אלא ואהיה בכל זמן ובכל עידן דמלין עלאין סלקין קמיה

תרי זמני כתיב (&) יראי יהו"ה יראי יהו"ה אלא יראי יהו"ה לעילא יראי יהו"ה לתתא יראי יהו"ה קיימין לתתא ואינון מלין קיימין בדיוקניהון לעילא ורזא דא אשכחנא בספרא דחנוך דכל מלין דצדיקיא די בארעא אינון מתעטרין וקיימין קמי מלכא ומשתעשע בהו קודשא בריך הוא ולבתר אינון נחתי וקיימין קמיה בדיוקנא דההוא צדיק דקאמר לון ואשתעשע קודשא בריך הוא בההוא דיוקנא ולבתר אכתיבו בספר זכרון לפניו לקיימא קמיה בקיומא תדיר

ולחושבי שמו מאי ולחושבי שמו הא אוקמוה (אבל) כל אינון דמחשבי מלין דאורייתא לאדבקא למאריהון ברזא דשמא קדישא בגין למנדע ליה ולאדתקנא חכמה דשמיה בלבייהו דכתיב (&) ולחושבי שמו דהוא רזא דשמא קדישא

תרגום: פתח ואמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו בפסוק זה יש להתבונן אז נדברו אז דברו היה צריך להיות מה זה נדברו אלא נדברו למעלה מכל אותן מרכבות קדושות וכל אותם היילות קדושים.

משום שאותם דברים קדושים עולים למעלה וכמה הם שמקדימים ונוטלים אותם לפני המלך הקדוש ומתעטרים בכמה עטרות באותם אורות עליונים וכולם נדברו מלפני המלך העליון מי ראה את השמחות מי ראה את התשבחות שעולות בכל אותם רקיעים כשהדברים הללו עולים (לפני המלך הקדוש) והמלך הקדוש מסתכל בהם ומתעטר בהם והם עולים (על ראשו והיו עטרה ויורדים ויושבים) ויושבים על חיקו ומשתעשע בהם ומשם עולים על ראשו ונהיים עטרה ועל זה אמרה תורה ואהיה שעשועים יום יום לא כתוב והייתי אלא ואהיה בכל זמן ובכל עת שדברים עליונים עולים לפניו.

פעמים כתוב יראי ה' יראי ה' אלא יראי ה' למעלה יראי ה' למטה יראי ה' עומדים למטה ואותם דברים עומדים בדיוקניהם למעלה וסוד זה מצאנו בספרו של חנוך שכל דברי הצדיקים שבארץ הם מתעטרים ועומדים לפני המלך והקדוש ברוך הוא משתעשע בהם ואחר כך הם יורדים ועומדים לפניו בדמות אותו הצדיק שאמר אותם והקדוש ברוך הוא משתעשע באותו דמות ואחר כך נכתבים בספר זכרון לפניו לעמד לפניו בקיום תמיד.

ולחשבי שמו מה זה ולחשבי שמו הרי פרשוה (אבל) כל אותם שמחשבים דברי תורה להשיג את אדונם בסוד השם הקדוש כדי להכיר אותו ולהתקין את חכמת שמו בלבם שכתוב ולחשבי שמו שהוא סוד השם הקדוש.

ועי' שער מאמרי רז"ל (מסכת חגיגה): מאמר בגמ' מסכת חגיגה פ"א דף ט' ע"ב א"ל בר היהי להלל מ"ד ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו כו' ואינו דומה שונה פרקו ק' פעמים לשונה פרקו ק"א כו'. דע כי השר הממונה על השכחה נקרא מ"ס וז"ס ויתן על פניו מסו"ה ר"ל כי הקליפה הזו רוצה לעשות הפסק למעלה ולפני השונה

פרקו מאה פעמים כמנין מ"ם שוכח והשונה ק"א הוא מתגבר עליו ונוצחו ואינו שולט בו להשכיחו, ע"כ. היינו אשר לא עבדו הוא תחת השלטון של היצר עוד.

ועי' עבודת הקודש (חלק א פרק יב): ובפ"ק דנדרים אמר ריש לקיש אין גיהנם לעתיד לבא אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתקה צדיקים מתרפאים הימנה ורשעים נדונים בה. צדיקים מתרפאים הימנה דכתיב וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא וגו', ולא עוד אלא שמתעדנים בה שנאמר ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק, ורשעים נדונים בה שנאמר כי הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל עושי רשעה קש ולהט אותם היום הבא וגו', הנה בארו כי השמש פועלת במקבלים כפי חלופם מבלי שינוי בבחינת עצמה כי הנה אנו רואים כי השמש תקפא הדונג, ותתיך הזפת, ותשחיר פני הכובס, ותלבן הבגד, ואין אלו השנויים מצדה כי כל אלו ההפוכים פועלת בפשיטות אחד, אבל הם כפי חלוף המקבלים, וממנה רפואה לצדיקים ועונש וכליון הרוץ לרשעים, והכל כפי חלוף פעולותיהם וכך הם מקבלים ממנה ואין השנוי בעצמה אלא בהם.

כלל ישראל היו סביב המשכן במדבר, היינו שההנהגה של כימי צאתך מארץ מצרים, בנויה על כך שאנחנו סביב המשכן. הבסיס של המשכן היה מה שכתוב (שמות כה ב): מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, וחז"ל דורשים (שמות רבה לג א) אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה שנאמר ויקחו לי תרומה משל למלך שהיה לו בת יחידה בא אחד מן המלכים ונטלה ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו בתי שנתתי לך יחידית היא לפרוש ממנה איני יכול לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את בתי, כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר ועשו לי מקדש.

ויש להבין שהלא מדובר פה על המקדש, וחז"ל דורשים זאת על התורה. ואמנם כבר כתב הרמב"ן כותב שהכבוד שהיה על הר סיני שכן בתוך המשכן. כשכתוב ושכנתי בתוכם היינו בתוך כל אחד ואחד של בני ישראל³, וזה נעשה על ידי ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו, זה המקום שעליו המשכן נבנה.

ועי' שיח יצחק בסוף דרשה לפרשת תרומה: מ"ש על פסוק (משלי ד ב) כי לקח טוב כו' מ"ש הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי כביכול גם אני נמכרתי עמה, לפי מה שנתבאר שהתורה בעצם דבוקה בו ית', שהוא רצוננו, ורצונו הוא שמו, וישראל ע"י התורה הם מתדבקים בו ית', וכמ"ש (ירמיהו יג יא) כי כאשר ידבק האזור כו' כן הדבקתי כו'.

כתוב בגמרא ברכות (דף נה ע"ב) יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, היינו שבבנין המשכן נברא עוד עולם, והוא עולם מתוקן, שאליו אנחנו שואפים. ומה שהמשכן נקרא משכן עדות, היינו שהוא מעיד על העולם שבתוכו. המשכן מעיד על המציאות האמיתית. כשהכל מתמוטט, רק מי שיאחז במשכן יחזיק מעמד.

³ עי' בהגר"א על תיקו"ז קו ע"ג בשם זהר תרומה קמו ע"א ז"ל, אמר קב"ה רעותי לדיירא בינייהו אבל לא יכילנא עד דתתקון ההוא רוחא דילי דשריא בגויהו הה"ד ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם כו', ור"ל דושכנתי בתוכם, הכוונה בתוך כל אחד ואחד מישראל.